

La Nuit de la Vérité

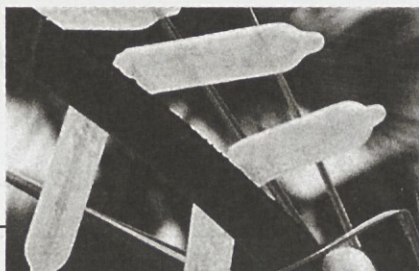
sabina đogić

FANTA RÉGINA NACRO

Pred osmimi leti, ko je prvič spregovorila o svojem celovečercu, naj bi bil scenarij zanj že v pripravah. Šlo naj bi za adaptacijo znamenitega afriškega romana avtorice Mariama Bâ, *Une si longue lettre* (Dolgo dolgo pismo), projekt afriške produkcije Basseka ba Kobhia, ki je odkupil pravice, v njem pa za krasno zgodbo o položaju žensk, kot pravi sama, ki jo je imela priložnost študirati v šoli. Njen edini problem naj bi bil postopek prehoda od romana k scenariju, tehnika adaptacije knjige v film, ki je ni poznala, pa tudi vprašanje, kako vizualizirati na način, ki vsakomur, ki je knjigo prebral, omogoča, da pade v naracijo filma. Takrat je upala, da bo našla konsenz, na osnovi katerega bo vsak filmski gledalec lahko našel tisto, kar si je predstavljal, ko je knjigo bral. Po teh napovedih, izrečenih na festivalu Fespaco februarja 1997, o omenjenem projektu ni bilo več nobenih sledi. Do letošnjega leta je moralo miniti več kot sedem let, da je Fespaco (panafriški filmski festival v Ouagadougouju) predstavil njen prvi celovečerec *La Nuit de la Vérité* (Noč resnice, 2004), ki pa ne ustreza takratnim opisom.

Fanta Régina Nacro je ime, ki ponosno razkriva 42-letno filmsko režiserko iz Burkine Faso; svoj prvi celovečerni film je filmski zgodovini poklonila šele lansko leto, čeprav se je vanjo vpisala že s svojimi kratkimi. Bila je prva ženska iz te dežele, ki ji je v svet filma uspelo vstopiti skozi "velika vrata". V času študija (bolje rečeno delovne prakse) je namreč Idrissa Ouédraogo po njeni predlogi za scenarij posnel film *Yam Daabo* (Izbira). Njen prvi kratki film, *Un certain Matin* (1992), velja za prvi igrani film ženske režiserke v Burkini in ji je že prinesel prepoznavnost. Film predstavlja bežen pogled v življenje kmeta v Burkini, ki se neko jutro zbudi in, tako kot vsako jutro, odide na polje. Še preden odide, dobi tri slaba znamenja: udari se v levo nogo, ubije novorojeno črno piščico in sliši čivkanje ptice, ki neuglašeno poje. Nato se vpraša, kaj se mu bo danes zgodilo. Njegovo življenje tistega dne tragično zaznamuje film, saj je priča snemanju prizora, v katerem moški napade neko žensko. Nič hudega sluteči kmet poskuša ženski (igralki) rešiti življenje in napadalca (igralca) v resnici ubije. Nanj se zgrne vsa tragičnost, varljivost in učinkovitost filma, elementi, ki Nacrojevi utrejo nadaljnjo pot pri ustvarjanju afriške filmske realnosti. Ob tem nikoli ne izpusti humorja, ki ji pomaga pri prevpraševanju tradicije njene dežele ter kompleksne povezave med tradicijo in modernostjo. Svoje zgodbe (svoj imaginarij) skoraj izključno postavlja v Burkino, v glavno mesto ali svojo vas, in je na splošno ne zanimajo zgodbe o Afričanih drugod (v diaspori). Drugi film *Puk Nini* (1995) jo požene v samo jedro velikih in zaradi njega jo oznanijo za predstavnico afriškega novega vala. Naslov filma, ki dobesedno pomeni: *Odprti oči, bodi pazljiv*, izraža v jeziku mosi to, da ob problemu, ki te doleti, ne stoj križem rok in ne bodi pesimističen. Vstani in se premakni, pojdi naprej in najdi rešitev. Film pripove-

duje zgodbo prelepe senegalske prostitutke Astou, ki nekega lepega dne pride v Ouagadougou in prinese s seboj vso zapeljivost žensk svoje dežele. Ideja za film se je Nacrojevi porodila pri moških prijateljih, poročnih kolegih iz INAFEC (Institut Africain d'Education Cinematographique), ki so bili še vedno mladi, za seboj pa so imeli že dve do tri zunajzakonske zveze. Zanimalo jo je, zakaj že po enem letu zakona čutijo nujno po ljubimki. Ženske, s katerimi imajo tovrstne zveze, prihajajo iz Toga ali Gane in s temi moškimi ravnajo na način, ki ga pri svojih ženah niso vajeni. Elementi, ki so ji pomagali pri razvoju scenarija, so bili vzeti iz senegalskega filma *Djali Djali* (William Mbye). V njem so opisane sestavine zapeljevanja, kot je uporaba dišav in umetnost parfumiranja ali pa način, kako se *djali djali* nosi okrog pasu. Glavno vlogo v filmu je po dolgotrajnem premisleku zaupala senegalski igralki, ki ima nosilno vlogo tudi v *Djali Djali*. Kljub odobravanju in smehu je film sprožil tri vrste reakcij. Prva je bila, da so se moški iz Burkine počutili izrabljene, ker naj bi imela o njih grdo mnenje in jih je vse portretirala kot preganjalce žensk; druga je bila ta, da so bile ženske iz Burkine razočarane, ker naj bi jih prikazala kot primitivne, kot ženske, ki ne znajo zapeljevati, in tretja, s strani Senegalk, ki so začutile, da jih je portretirala kot prostitutke in jih s tem prav tako zlorabila. Kljub tem očitkom in navkljub mnenju nekaterih žensk, ki so menile, da je film tudi prvi korak v smeri snemanja pornografskih filmov v Afriki, se je Nacrojevi v prvi vrsti zdelo pomembno razmišljati o zvezi med žensko in moškim. Karkoli naj si že mislimo o afriškem življenju, pravi, je kriza med pari zastrašujoča. In filme dela zato, da ustvari debato, skozi katero, tako verjame, lahko rešimo probleme. Zato je počaščena, da debate prinesejo kontroverznost. Z naslednjim "večjim" filmom *Le Truc de Konaté* (1998) le še nadaljuje s "poskusi" drezanja v zavest tradiciji in mitologiji zvezanih burkinških prebivalcev. Film je bil nekakšna kampanja za boj proti aidsu, s katerim je načela temo, ki se je nato vlekla v kar nekaj njenih nadaljnjih filmov. Da bi tudi v odročnih predelih Afrike ljudi ozavestila o nevarnostih aidsa, je ustanovila potujoči kino. Pri pisanju scenarija je vedela, kako ljudje razmišljajo, zato siljenje k uporabi kondoma ob vsej zadregi ne bi delovalo, saj bi vsa teža tradicije padla nanjo. Namesto tega je raje uporabila drugačno taktiko – smeh. Skozenj se je proti predsodkom lažje boriti. Uspeh je bil učinkovit do te mere, da so mladi po kondomih povpraševali kot po tisti Konatéjevi stvari (*Le Truc de Konaté* namreč pomeni prav to). Zgodbo filma sproži ena od dveh Konatéjevih žena, ki od svoje sestrične sliši o nevarnostih aidsa, zato od moža zahteva, da pri seksu uporablja kondom. Osupel to pove prijateljem, ki se mu posmehujejo. To do take mere rani njegov ponos, da postane impotenten, pri čemer mu tudi njegova ljubimka ne more pomagati. Navsezadnje mu priskoči na pomoč vaški vrač in mu pove, da je njegovo edino upanje

Le Truc de Konaté

Bintou

molitev ob vznožju drevesa, na katerem naj bi ta stvar (kondom) rasla. Tako se Konaté odpravi poiskati to drevo. Film so nagradili številni mednarodni filmski festivali, Fespaco in Festival v Clermont-Ferrandu pa sta Nacrojevo razglasila za zelo obetavno cineastko. Njena filmska kariera se je tako vzpenjajoče nadaljevala do filma *Bintou* (2001), ki ji je prinesel največji mednarodni uspeh. Po njem so ji zaupali pomembno odgovornost znotraj Združenja afriških režiserjev in producentov (L'Association des Realisateurs et Producteurs Africains). Film je bil posnet kot del serije "Mama Africa", navdih pa je dobila pri svoji mami, ki se je borila za priznanje vloge v družbi. Naslov nosi ime matere treh otrok v Ouagadougouju, ki se nekega dne odloči, da bo kljub nasprotovanju svojega moža Abela poslala hčer v šolo. Za to mora zaslužiti denar in v nasprotju z običajno (najlažjo) odločitvijo žensk v podobnem položaju Bintou ne gre v prostitucijo, temveč se loti posla z žitaricami.

Čeprav Nacrojevi očitajo, da ustvarja ženske filme, je po projekciji svojega prvega celovečernega *La Nuit de la Vérité* na letošnjem Fespacu to odločno zavrnila s pojasnilom: "Dvomim v ljudi, ki rečejo, da je to ženski film. Očitno je, da sem ženska in da sem posnela film, vendar je zame to tudi vse. Film ni le o ženskah in ni le o meni." Resničnost izjave je njenim predhodnim filmom zelo blizu. Večina ključnih momentov v njenih kratkih in srednje dolgih filmih izhaja iz dogodkov, ki jim je bila sama priča. Ali jih je doživela ali za njih le slišala, z njo so še kako povezani. Izhajajoč iz tega bi bilo njeno izjavo vredno razumeti kot obrambo pred enoznačnostjo pomenov in bi se lahko glasila tudi drugače: njeni filmi so v veliki meri filmi o ženskah, tudi o njej, a to še zdaleč ni vse. Čeprav za mnoge silita v ospredje temi seksualnosti in ženskih pravic, pa v resnici prednjačijo teme v zvezi s problematiko aidsa, izobraževanja, etničnih konfliktov in raznih predsodkov. Tudi ko govorimo o filmu *La Nuit de la Vérité*, je očitek deloma upravičen, saj izhaja iz vesti, ki jo je globoko pretresla in jo je morala prenesti na film. To je vest o njenem stricu, ki je bil obtožen podpihovanja državnega udara, zato so ga mučili in zaprli. Neke noči so ljudje pripravili ogenj, ga privezali nadenj ter ga počasi pustili peči do jutra. Ob sedmih zjutraj je na strahoten način umiral. V filmu je ta dogodek postavila v izmišljeno okolje in pri tem uporabila izmišljena ljudstva. Odvija se nekje v Afriki, med Najaki (predsednikova etnična skupina) in Bonandjeji (uporniško ljudstvo pod poveljstvom polkovnika Thea). To je prvi igrani film ženske, ki se je od znotraj lotila teme etnične vojne v Afriki, je pa tudi refleksija prostora ter neposrednega vpliva žensk na politične in človeške spore. Lahko bi ga označili za prelomnico v njenem ustvarjanju. Ne le zato, ker gre za njen prvi celovečerni film, temveč predvsem zaradi tega, ker so v njem zastopani popolnoma drugačni prijemi, kot jih je uporabljala dotlej v svojih kratkih in srednjemetražnih filmih. Igralci postanejo veliko bolj zadržani in

gledališki, dialogi kot bi bili citirani, samo sporočilo pa se ne skriva več v metaforah ali humorju, temveč postane transparentno. Ali kot pove že sam naslov filma: gre za izrekanje resnice.

Fanta Regina Nacro je bila rojena 4. septembra 1962 v mestu Tenkogo v Burkini Faso. Opojnost filma jo je zasvojila že zelo kmalu, ko ji je sosedja povedala za filmsko šolo v Burkini, INAFEC, mitično afriško šolo filmske obrti, kjer so se razvile številne generacije afriških režiserjev. Tam je študirala tri leta. Učni načrt je potekal po vrstnem redu od scenaristike, prek montaže, do dela z asistentom režije. Režija je bila čisto na koncu. V času šolanja so na INAFEC dobili možnost sodelovanja na kolektivnem filmskem projektu z afriško-ameriškimi študenti, ki ga je vodil profesor Abiyi Ford z Univerze Howard. To je bila njihova prva kinematografska izkušnja in za Nacrojevo zelo pomembna, saj je določila njeno vlogo v tem poklicu. Po prvi diplomski iz avdiovizualnih znanosti in tehnike leta 1986 v Burkini Faso je magistrirala iz filmskih in avdiovizualnih študij nadaljevala na univerzi Paris IV. Leta 1989 je pridobila še drugo filmsko diplomsko na Sorboni, Paris I. ter v letu 1993 ustanovila svojo produkcijsko hišo "Les films du Defi" s sedežem v Ouagadougouju, ki je producent skoraj vseh njenih filmov. Trenutno pripravlja doktorat iz pedagogike (Sciences de l'education).

Filmografija Fante Régine Nacro:

- Un Certain Matin* (igrani, 16mm, 15 min., 1991)
- L'Ecole au coeur de la vie* (dokumentarni, Beta, 13 min., 1993)
- Puk Nini* (igrani, 35mm, 32 min., 1995)
- Femmes capables* (igrano dokumentarni, Beta, 23 min., 1997)
- La Tortue du Monde* (igrano dokumentarni, Beta, 23 min., 1997)
- Le Truc de Konaté* (igrani, 35mm, 33 min., 1998)
- Florence Barrigha* (dokumentarni, Beta, 26 min., 1999)
- Relou* (igrani, 35mm, 5 min., 2000)
- Laafi Bala* (dokumentarni, Beta SP, 26 min., 2000)
- La bague aux doigts* (igrani, video, 5 min., 2001)
- Une volonté de fer* (igrani, video, 5 min., 2001)
- La voix de la raison* (igrani, video, 5 min., 2001)
- Bintou* (igrani, 35mm, 31 min., 2001)
- En parler ça aide* (dokumentarni, Beta SP in digitalna beta, VHS, 17 min., 2002)
- Vivre positivement* (dokumentarni, digitalni, 42 min., 2003)
- La Nuit de la Vérité* (celovečerni igrani, 35mm, 100 min., 2004)

Zahvala Jeanick Le Naour iz Afriške kinoteke v Parizu.